

Dil Hakkı ve Kimliğin Korunması: Demokratik Eşitlik

Cemile Turhallı

Berxwedana Zimanê Kurdî

Saliha Ayata

Kimlik ve Kültürün
Oluşturucusu-Taşıyıcısı
Olarak Anadili

Işıl Ünal

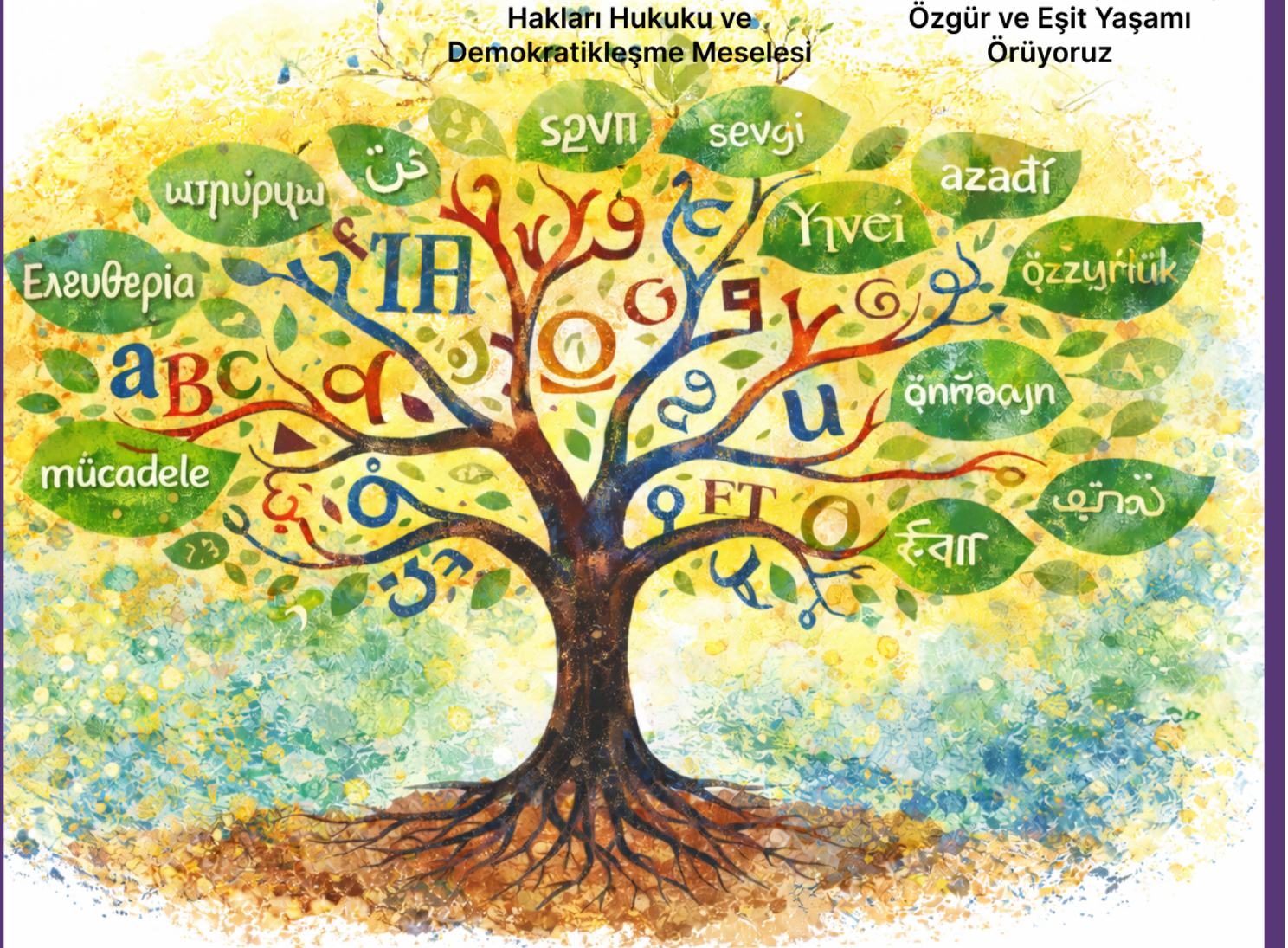
Anadilinde Eğitim

Sema Aktaş

Anadilinde Eğitim: Çocuk
Hakları Hukuku ve
Demokratikleşme Meselesi

Halide Türkoğlu

İsyanımızla Direnişi, Direnişle
Özgür ve Eşit Yaşamı
Örüyoruz

İÇİNDEKİLER

- 1** Berxwedana Zimanê Kurdî
Cemile Turhallı
- 4** Kimlik ve Kültürün Oluşturucusu-Taşıyıcısı Olarak
Anadili
Saliha Ayata
- 7** Anadilinde Eğitim
Işıl Ünal
- 12** Anadilinde Eğitim: Çocuk Hakları Hukuku ve
Demokratikleşme Meselesi
Sema Aktaş
- 15** İsyanımızla Direnişi, Direnişle Özgür ve Eşit Yaşamı
Örüyoruz
Halide Türkoğlu

Berxwedana Zimanê Kurdî

Cemile Turhallı-22 Şubat 2026

Sessizliğı yaran her bir kelime, zamanla çoğalarak kolektif bir sese dönüşür. Dilin yüzyıllık isyanının sesi, yüz binlerin dilinde yankılanan hakikat ile buluşarak Mecliste Kürtçe yemin, sokakta “Berxwedan jîyane” (Yaşamak direnmektir) mahkemelerde “Em livir in” (Buradayım) isyan hareketine dönüşür

Bir dil direniyorsa bir halk direniyordur. Kürtçe dilinin kelimeleri direniş hikayeleri ile örülüdür. Bu örülü hikayeler kendini stranlar, şiirler, masallar ve ninnilerle zihinlere nakşeder. Öyle derin bir izdir ki bu hiçbir yazılı kaynak ne bunu inkar etmeye yeter ne de silmeye.

Zihnin kalple buluştuğı bu nakış Munzur’dan Ava Spiye, Fırat’tan Dicle’ye, Bazid’den Cizir’e bir direniş örgüsüne dönüşür. Dökülürer sözcükler Ehmedê Xanî’nin Mem û Zîn hikayesinden. Ve toplumsal direnişin uyanış çağrısı oluverir.

“Em dixwazin ku Kurd jî bikin yek, Ev evîn ne tenê evîna du kesan e, Ev evîna milletê me ye” (Biz Kürtlerin bir araya gelmesini, birlik olmasını arzu ediyoruz. Bu aşk sadece iki aşığın aşkı değildir. Bu aşk milletimize duyulan aşktır)

Mem û Zîn anlatısı, yalnızca iki aşığın trajedisi değil; bir halkın toprağına, tarihine ve diline duyduğu bağlılığın en derin ifadesidir. Mem’in Zîn’e kavuşamaması Kürtlerin birlik olamamasının trajik bir ifadesi olsa da bu hikâye yüzyıllar boyunca yaşayanların

hafızasında yeniden kavuşmanın ve yeniden ayağa kalkmanın umudu olarak varlığını sürdürür.

Bu direnişin kökleri, insanlığın en eski hafızasına kadar uzanır. Göbeklitepe'nin taşlarına işlenen ilk izlerden, Kela Dimdim surlarında yankılanan ses ile kadın savaşçıların zılgıtları mızrak gibi düşmanın kalbine saplanır.

Bu irade, Zarife Ana'nın son sözlerinde de yankılanır:

“Em ê nebin xulamê kesî, Em ê bi serfirazî bimrin.” (Biz kimsenin kölesi olmayacağız, Biz onurumuzla öleceğiz.)

Bu sözler, yalnızca bir vedanın değil, bir halkın diline, kimliğine ve onuruna bağlılığının ilanıdır.

Sözün ses ile nakşedildiği bu yolda hiçbir ayak izi kaybolmaz. Bazen izlerin içinden yürünür bazen de ize dokunulmaz. Dokunulmayan izler bir kadının bedeninde zulme karşı semaha duran ezeli bir başkaldırının hak aşkına dönüşür. Bir annenin ninnisi, bir çocuğun ilk sesi için yürünür.

Çok geçmeden bu kez Cegerxwin'nin dizelerindeki *“Kîne em” (Biz kimiz)* çağrısına verilen yanıt ile yeni yaşamda yeni bir hikayenin yoluna revan olunur. Şehit Mizgin'nin sesinden *“Welate min, welatê min, tu yî canê dile min”* dizeleriyle küllerinden yeniden doğan bir halkın hafızasını geleceğe taşır. Rojhilatlı Şirin Elemhuli'nin, celladından merhamet ve af dilemeden yürüdüğü bu yolda, dilin ve kimliğin teslim alınamayacağını bir başka ifadesi olarak direniş hafızasına kazınır.

Sessizliği yaran her bir kelime, zamanla çoğalarak kolektif bir sese dönüşür. Dilin yüzyıllık isyanının sesi, yüz binlerin dilinde yankılanan hakikat ile buluşarak Mecliste Kürtçe yemin, sokakta *“Berxwedan jîyane” (Yaşamak direnmektir)* mahkemelerde *“Em livir in” (Buradayım)* isyan hareketine dönüşür.

Bir dil, yalnızca kelimelerden ibaret değildir. O dil; acıların, sevinçlerin, kayıpların, umutların, aşkların ve direnişlerin taşıyıcısıdır. Bir halkın yaşadıkları, dilin içinde birikir ve dili bir varoluş alanına dönüştürür. Jina Amini'nin yası, tüm kadınlar için itaat etmenin değil çoğalarak var olanların, susmayanların sesi, yenilmeyenlerin hafızası, vazgeçmeyenlerin öfkesi oluverir. Biriken öfke halkını sevmenin gururunu, kadın olmanın

onurunu “Jin, Jiyan, Azadî” ile herkese duyurur. Bir kelime, bir sese; bir ses, bir harekete; bir hareket ise enternasyonal bir direnişeye dönüşür.

Kürt kadınının sesi, kendi dilinin derinliğinden doğarak dünya kadınlarının ortak direnişine karışır. Çünkü her dil, insanlığın ortak mirasıdır. Ve her direnen dil, yalnızca kendi halkının değil, tüm insanlığın özgürlük arayışının bir parçasıdır. Kürt kadın hareketinin enternasyonal bir kadın hareketine dönüşünü bu kadim dile borçluyuz.

Bir dil direniyorsa bir halk direniyordur. Ve onun dili tüm direnenlerin dili olur. Sonra o dil, sınırları aşar, başka dillerle buluşur, başka kadınların ellerine değerek çoğalır. Birbirinin saçlarını ören kadınlar, acıyı umuda, hafızayı geleceğe, direnişini yaşama bağlar. Her telde bir söz, her düğümde bir iddia ve her örgüde bir eylem saklıdır. İddiayı söze, sözü eyleme geçirme vaktidir.

Kimlik ve Kültürün Oluşturucusu-Taşıyıcısı Olarak Anadili

Saliha Ayata-22 Şubat 2026

Gerçek kültürel özgürlük, anadilinde üretim ve eğitimle mümkündür. Ngûjî wa Thiong'o

Anadili, bireyin doğduğu andan itibaren ailesinden ve yakın çevresinden doğal yollarla öğrendiği ilk dildir. Bu dil, bireyin zihinsel gelişiminin, kimlik oluşumunun ve toplumsal ilişkilerinin temelini oluşturur. Anadili, genellikle kişinin ait olduğu kültürün ve toplumun dilidir. Anadili, bireyin kimliğinin en önemli yapı taşlarından biridir. Aidiyet duygusu, kültürel bağlar ve toplumsal kimlik büyük ölçüde anadili üzerinden şekillenir. Anadili, yalnızca bir iletişim aracı değil; kimliğin temeli, kültürün taşıyıcısı ve düşüncenin şekillendiricisidir. Bireyin kendini gerçekleştirme ve toplumların kültürel varlığını sürdürülebilmesi için anadilinin korunması ve geliştirilmesi büyük önem taşır. Dil yaşarsa kültür yaşar; kültür yaşarsa kimlik varlığını sürdürür.

Wilhelm von Humboldt'a göre dil, bir milletin "ruhunu" yansıtır. Her dil, dünyayı farklı bir biçimde kurar ve anlamlandırır. Bu nedenle anadili, bireyin düşünme biçimini ve kimliğini şekillendirir. Bir dili kaybetmek, o dile özgü dünya görüşünü kaybetmek anlamına gelir.

Johann Gottfried Herder ise dili ulusal kimliğin özü olarak görür. Ona göre bir halkın kültürü, tarihi ve karakteri en saf biçimde anadilinde yaşar. Bu yüzden anadilini korumak, ulusal varlığı korumakla eşdeğerdir.

Dil, insanın dünyayı anlamlandırma ve ifade etme biçimidir. Anadili ise yalnızca bir iletişim aracı olmanın ötesinde, bireyin kimliğini şekillendiren ve kültürü kuşaktan kuşağa aktaran temel bir yapı taşıdır. İnsan, içine doğduğu toplumun dilini öğrenirken aynı zamanda o toplumun değerlerini, tarihini ve hafızasını da devralır. Bu nedenle anadili, hem bireysel kimliğin hem de kolektif kültürün en güçlü kurucu unsurlarından biridir. Anadili, kimliğin kurucu unsuru ve kültürün en güçlü taşıyıcısıdır. İnsan, kendini en derin ve en doğal biçimde anadilinde ifade eder. Kültürel miras, tarihsel hafıza ve toplumsal değerler bu dil aracılığıyla yaşatılır. Anadiline sahip çıkmak, yalnızca bir iletişim aracını korumak değil; kimliği, kültürü ve kolektif belleği korumaktır. Anadili, bireyin kendini gerçekleştirme sürecinde temel bir dayanak, toplumların varlığını sürdürmesinde ise vazgeçilmez bir bağlıdır. Dil yaşarsa kültür yaşar; kültür yaşarsa kimlik varlığını sürdürür.

Kimlik, anadili kapsamında; bireyin kendisini ait hissettiği kültürel, toplumsal ve dilsel topluluğu ifade eden, büyük ölçüde konuştuğu ve içselleştirdiği dil üzerinden şekillenen aidiyet ve benlik algısıdır. Kimlik, bireyin “Ben kimim?” sorusuna verdiği cevabın bütünüdür. Dil ile düşünce arasındaki güçlü ilişki, kimlik oluşumunda anadilinin belirleyici rolünü açıklar. Düşünme biçimimiz, olayları yorumlama şeklimiz ve kendimizi ifade etme tarzımız büyük ölçüde anadilimizin sunduğu kavramsal çerçeveye dayanır. Bu nedenle anadilinden uzaklaşmak, kimi zaman bireyin kimlik algısında kopukluklara yol açabilir. Özellikle göç, diaspora, yasaklama ya da asimilasyon süreçlerinde anadilinin korunması, bireyin kültürel kökleriyle bağını sürdürmesi açısından hayati önem taşır. Kürtler özelde son yüzyılda kolonyal politikalarla, yasaklama ve asimilasyona doğrudan maruz kalmışlar ve Kürtçe kelime başına ceza ödemişlerdir. Kendi kimliklerinde oluşan kopukluklara karşı direnç geliştirmişlerdir ve bu ağır baskı politikaları karşısında yine de anadili koruyup, Kürt kimliğinde ısrar etmişlerdir.

Abdullah Öcalan son manifestosunda Kürtler için proto-Kürt kavramını kullanıp Kürtlerin tarihsel olarak varlıklarını yeniden tanımlamıştır. Kürtlerin dil ve kültür etrafında bir topluluk olduklarını ve bu topluluğun kültürlenme süreci başlattıklarını söylemiştir. (Bizim dil grubumuz ne Sami dil grubudur ne de Ural Altay dil grubudur. Beş binlerde böyle bir kültür gelişmiş. Dilin kökenleri neredeyse kanıtlanmıştır. Abdullah Öcalan) Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere Kürtler tarihsel süreç açısından da bin yıllardır kendi anadillerini konuşup varlık göstermişlerdir ve sürekli de yok edilme politikalarıyla karşı karşıya kalmışlardır. Tüm bunlara rağmen bin yıllardır en büyük direnişi dil, kimlik ve kültürlerini koruma noktasında göstermişlerdir.

Anadili bağlamında; “Kültür nedir?” sorusunu sorduğumuzda ise birden fazla tanımla karşılaşırız. Ancak Abdullah Öcalan kültür için “Genel anlamda, insanın yarattığı her şeydir, denilebilir.” diyor. Bu cümleden çok fazla anlam ve başlık çıkarılabilir ve denilebilir ki kültür, bir halkın ya da bir ulusun tarihten bu yana kendini var etme tarzıdır, ilişkileri ve yaşam tarzıdır. Kültür yalnızca sanat ya da gelenek değil; toplumsal yaşamın bütünü şekillendiren değerler, anlamlar ve ilişkiler bütünü olarak ele alınabilir. Kültür ve kültürel kodları korumak, kendi anadilinin kodlarıyla fazlasıyla bağlantılıdır. Biz Kürtlerin Kürt toplumu içerisinde aldığımız zihniyet, Kürtlerin binlerce yıldır yaşadıkları zihniyetin bir devamıdır. Onun için on binlerce yıl önce yaşanmış olan şeyler bir şekilde bizim bir arada olmamızdan kaynaklı olarak bizde de yaşıyor. Toplumsal kalıcılaşma kendisini bu biçimde devam ettiriyor. Yani insan bir toplum içerisinde doğuyor, o toplum içerisinde bilinç kazanıyor, o toplum içerisinde tecrübe ediniyor. O toplumun yaşam tarzına göre bir kimlik kazanıyor. Böylelikle geçmiş ve gelecek arasında bir köprü kurarak bir devamlılık sağlıyor. Bu temelde anadili ile kültürle kimlik kazanma ya da kültürün bir yaşam tarzına dönüşmesi de gerçekleşmiş oluyor. Bu da anadilin kültürle olan ayrılmaz bağına açıkça ortaya koyuyor.

Sonuç olarak, Kürtler üzerindeki ağır sömürge politikaları en temelde Kürtlerin dil ve kültürlerinden koparılmaya çalışılması üzerinden gerçekleşmiştir. Tüm yasakçı, tekçi, ağır kültürel şiddet politikalarına rağmen Kürtler, kültürel direniş geliştirerek (yaşam biçimleri itibarıyla) Kürt kültürünü korumuşlardır ve hâlâ korumaya devam etmektedirler. Tüm bunlarla beraber Kürtlerin anadilde eğitim mücadelesi devam etmektedir. Kürtler üzerinde sömürge hâlâ devam etmekte ve Kürt halkı dil, kimlik ve kültürlerini korumak için hâlâ büyük bir direniş sergileyip kültürel özgürlüklerini gerçekleştirmeye çalışmaktadırlar çünkü gerçek kültürel özgürlüğün anadilinde üretim ve eğitimle mümkün olacağını bilmektedirler.

Anadilinde Eğitim

Işıl Ünal-22 Şubat 2026

Anadilinde eğitim ve anadilin toplumsal kurumlarda kullanılması, demokrasinin genişlemesine ve barışa giden yol açısından bir başlangıç olarak görülebilir. Anadilin toplumsal kültürün taşıyıcısı olduğu akılda tutulduğunda, bu haktan yoksun bırakılmanın sonuçları tahmin edilebilir: Kültürlerin ve dillerin yok edilmesi

Uluslararası Anadili Günü (21 Şubat), egemen/resmî diller dışında kalan anadillerin şu veya bu ölçüde yasaklı olduğu ülkelerde, “anadilinde eğitim talebinin” ve anadili ile ilgili diğer toplumsal taleplerin dile getirilebilmesi, bu taleplerin toplumsallaşmasını sağlamasa da kısa süreliğine toplumun gündemine taşınabilmesi açısından hâlâ önemli olabilmektedir. Anadilinde eğitim ve anadilini kamusal alanda/kurumlarda kullanabilme hakkı kolektif haklar arasında yer alır ve ulus devletlerde kolektif hakların kazanılması zor olmaktadır. Bu haklar, tamamıyla ülkede egemen olan demokrasi anlayışına ve demokratikleşme düzeyine göre değişmekte, aynı zamanda da bu uğurda yürütülen mücadeleler belirleyici olabilmektedir.

İki yüzyıl öncesinden başlayan ve kapitalistleşme sürecine paralel bir süreç olarak işleyen uluslaşma/ulus devletleşme sürecine rağmen, niçin kolektif haklar ve onlardan biri olarak anadilinde eğitim, bugün bile bir politik çatışma, en azından anlaşmazlık konusudur? Liberal demokrasiler, bireysel hakları hukuk kurallarıyla düzenler ve güvence altına alırlar. Demokrasi çizgisini de böyle çizmişlerdir. Kapitalist toplumların demokrasi anlayışı,

bireysel özgürlükleri aşip kolektif özgürlükleri önceleyebilecek düzeye gelememiştir. O nedenle, kapitalist toplumlarda egemen kimliklerin dışındaki kolektif kimlikler (etnik topluluklar, dil toplulukları, kadınlar, inanç grupları vb.) baskı altında tutulmuş, hak mücadelesini ülkedeki örgütlenme olanaklarını zorlayarak yürütebilmişlerdir.

Kapitalizm, toplumsal farklılıklar arasındaki eşitsizlikleri derinleştiren ve toplumda yeni hiyerarşiler oluşturan bir işleyişe sahip olsa da ulus devlet formu, homojen bir toplum tahayyülü üzerine oturur. Ulus devletin kuruluş sürecinde gözlenen, toplumu bir ulusal dil etrafında birleştirerek birlik oluşturma ve böylece ulusal egemenliğini kurma çabası, egemen olmayan anadilleri baskılamayı da birlikte getirdi. Bu, ulus devletin farklılıkları yok sayan bir ideoloji ile politika ürettiği anlamına gelir. Ulus devlette “yurttaşlık” önemli olmakla birlikte, yurttaş “kimliksiz” bir bireydir. Yani kullanmak istediğiniz özgürlüğü bir kolektivitenin (bir inanç grubunun, bir etnik topluluğun) üyesi olarak değil de bir birey olarak kullanmak istediğinizde (anadilini kullanmak gibi) makul karşılanabilir. Çünkü “millî kültür”, “millî kimlik”, “devletin, milletin bekası”, “toplumun/milletin ortak çıkarları”nı korumak ulus devlet politikalarının temel gerekçesi olduğunda, genellikle farklılıkları, kimlikleri dikkate alan demokratik gerekçeler kolaylıkla ortadan kaldırılır. Oysa demokrasi, iktidarda olan toplumsal kesimlerin (sınıfsal, etnik, inançsal olarak, cinsiyet ve cinsel yönelim açısından) haklarıyla ve hakların kullanılabilirliği ile değil, iktidarda olmayan toplumsal kesimlere tanınan haklarla ölçülür.

Ötekileştirilen, baskı altında tutulan toplumsal kesimlerin demokrasi talepleri genellikle “eşit yurttaşlık” taleplerini kapsayan geniş bir demokrasi anlayışını içerir. Ortak mücadele zamanı içinde demokrasinin içerik ve pratik olarak genişlemesini, yeni boyutlar taşımasını getirir. Örneğin; adaletin, özgürlüğün ve eşitliğin güvence altına alındığı bir toplumda herkesin huzurla yaşayabilmesi, yani barışın sağlanması demokrasi mücadelesi ile olur. Dünya ölçeğinde pek çok kültürel kayba neden olan ve olmaya devam eden, kimlikleri ve farklılıkları yok sayan politikalar ile anadilleri üzerindeki baskı, artık “demokrasi”lerin ayıbı hâline gelmiştir. Ne yazık ki faşizan politikaların yaygınlaştığı kapitalist dünyada anadili konusundaki kazanımlar bugün de azımsanacak düzeydedir.

(Anadilinde) Eğitim Hakkı

Anadilinde eğitim ve anadilin toplumsal kurumlarda kullanılması, demokrasinin genişlemesine ve barışa giden yol açısından bir başlangıç olarak görülebilir. Anadilin toplumsal kültürün taşıyıcısı olduğu akılda tutulduğunda, bu haktan yoksun bırakılmanın sonuçları tahmin edilebilir: Kültürlerin ve dillerin yok edilmesi. Oysa her kültür kendi

varlığını sürdürme ve geliştirme potansiyeline sahiptir, buna ihtiyaç duyar. Söz konusu “yok edilme” sadece ilgili topluluğun kaybı değildir. Bu, aynı zamanda dünya kültürlerinin onlardan yoksun kalması, eksilmesidir. Anadilinde eğitimi bu perspektifle ele alırsak, herkesin kendi anadilinde eğitim alması ilgili kültürler ve onları oluşturan insanlar için olumlu ve yetkinleştirici bir durumdur.

Eğitim kurumlarının işleyişine odaklanırsak, anadilinde eğitim mevcut eğitim sisteminde uygulandığında sayılan bu olumlu gelişmelerin sınırlı olacağını söyleyebiliriz. Çünkü mevcut eğitim sistemi egemen değerler üzerine kurulmuştur; müfredat, okul pratikleri, insan ilişkileri toplumun bütününde geçerli olan ayrımcılık üzerine kuruludur. Dolayısıyla mevcut eğitim sisteminde eşitlikçi ve özgürlükçü bir süreç kurulmadan, mevcut derslerin anadilinde öğrenilmesi, kendi anadilinde yazılmış kitapların okunması var olan şiddet ortamını (simgesel şiddet anlamında) ortadan kaldırmaz. Yani herkesin anadilinde eğitim almasını sağladığımızda “tekçi eğitim” ortadan kalkmaz. Çünkü kadınlar, LGBTİ+’lar, emekçiler, egemen etnisite ve inanç grubundan olmayanlar açısından onlara rağmen uygulanan, onları ikincilleştiren müfredat, ders kitapları, okul içi ilişkiler, eğitimde uygulanan tüm prosedürler ve ritüeller, P. Bourdieu’nün yüklediği anlamda “simgesel şiddet”tir.

Dolayısıyla anadilinde eğitim meselesinin eğitim hakkı talebiyle ayrılmaz bir bütün olarak kavranması ve bu kapsamda mücadele konusu yapılması gerekir. Bu ele alış çözüm için yol göstericidir. Çünkü eğitimi hak olarak ele almak, eğitimin içeriğine ve eğitim sürecine yoğunlaşmak anlamına gelir. Eğitimi hak olarak tanımlıyorsak, eğitim sürecinin ve içeriğinin insanın yetkinleşmesine, kendisini bir özne olarak kurabilmesine olanak sağlaması gerekir. Ancak böyle bir süreci hak olarak görebiliriz ve talep edebiliriz.

Hak Temelli Eğitim

Anadilinde eğitim, hak temelli eğitimin bir parçası olarak hayata geçirilmeye çalışıldığında mücadele süreci toplumun ve eğitimin demokratikleşmesine hizmet eder. Burada eğitim hakkı kavramından söz etmek gerekmektedir. Genellikle ve yanlış olarak eğitim kurumlarına erişimle ilişkili olarak kullanılan bu kavram, aslında eğitim süreciyle ve eğitimin içeriği ile ilgilidir. O nedenle okuldaki farklı kültürlerin sürece kendi anadillerinde katılması, eşitler arası ilişkilerin geliştirilmesi ve kültürel etkileşimlerin artması, okullardaki barış ortamıyla doğrudan ilişkilidir.

Eğitim hakkı, eğitimin mevcut amaç, yapı ve işleyişini toplumdaki egemen olmayan kesimlerin (ötekileştirilen, baskı altında olan kesimlerin) ihtiyaçları, eşitlik ve özgürlük talepleri doğrultusunda dönüştürmeye yönelik siyasal bir taleptir. Sorun, onların (ezilenlerin ve sömürülenlerin) yetkinleşme ve özerkleşme taleplerini karşılamaktır. Bu, onlara sınıfsal/kültürel aidiyetleriyle, kimlikleriyle var olabilmelerine ve kendilerini geliştirmelerine olanak sağlamaktır. Bu nedenle eğitimin hak olabilmesi için mutlaka anadilinde sunulması gerekir. Aksi hâlde onu “hak” olarak görmek mümkün değildir. Elbette eğitimin hak temelinde örgütlenmesinden söz ediyorsak, bu kesinlikle kamu kurumları ve otoritelerince gerçekleştirilmeli, aynı zamanda da tamamen kamu fonlarıyla finanse edilmelidir. Bireysel ödemelere yer yoktur. Yukarıda belirttiğimiz özgürleştirici ve yetkinleştirici içerik, toplumsal kesimlerin katılımıyla denetlenmelidir.

Dolayısıyla eğitim hakkı mücadelesi, gerek feminist mücadelenin gerekse diğer toplumsal hareketlerin hedefleri arasında yer almalıdır. Çünkü yukarıda da belirtildiği gibi eğitim hakkı mücadelesi, eğitime yüklediğimiz anlam ve içerikle siyasal bir mücadeleye girişmek anlamına gelir. Bu anlamda feminist mücadele, kadınların, LGBTİ+’ların eğitimsel sürece ilişkin ihtiyaçlarını, taleplerini dikkate alan bir mücadelenin parçası olacaktır.

Bu düşünme biçimini tek tek ele alacağımız tüm toplumsal hareketler için tekrarlayabiliriz. Örneğin inanç gruplarının mücadelesi, egemen inancın (Sünnî İslam’ın) dayatmalarına karşı yürütölen ve aslında egemen olmayan, ötekileştirilen tüm inançların birlikte yürütmesi gereken bir eşitlik mücadelesidir. Örneğin bugün eğitim sisteminde, öğrencilerin ve öğretmenlerin gündelik eğitim pratiklerini ve buradan hareketle de aile yaşamlarını İslami kurallar temelinde dönüştürmeyi amaçlayan politikalar karşısında, onların eğitim hakkı mücadelesi yürütmeleri beklenir. Bu sorun, kendisini baskı altında hisseden tüm inanç grupları için (öğrenciler ve öğretmenler dahil) geçerlidir.

Görüldüğü gibi eğitimin hak temelinde ele alınması, bir yandan anadilinde eğitimin temel koşul olarak görölmesini, öte yandan eğitimin/okulun bir bütün olarak inanç, toplumsal cinsiyet vb. açısından bir özgürleşme, özneleşme alanı olarak inşa edilebilmesi yönünde bir mücadeleyi zorunlu kılmaktadır. Eğitimin anadilinde sunulması hem demokratik eğitim hem de demokratik toplum tahayyölünü beslemektedir.

Çıkarımlar

Yukarıda anadilinde eğitimin hayata geçirilmesi üzerinde tartışılmış, bunun eğitim hakkı kavramı içinde ele alınması gerektiği belirtilmişti. Böylelikle eğitimde ve toplumda demokratikleşmenin de önünün açılacağı vurgulanmıştı. Bu durumda eğitim hakkı mücadelesinin öznesi, ezilen, dışlanan tüm toplum kesimlerinin yer aldığı bir kolektif öznedir.

Fakat eğitim hakkı mücadelesinin en temel ve vazgeçilmez unsuru olan anadilinde eğitim, kolektif öznenin oluşmasında da en kritik unsur olmaktadır. Çünkü ulus devletin egemen ulus (ve anadil) etrafında ördüğü savunma ağı, aynı zamanda demokratikleşme sürecinin yavaş ilerlemesi nedeniyle ötekileştirilen anadil(ler)in kamusal alanda kullanılmasının ve anadilinde eğitimin hayata geçirilmesinin önünde ciddi bir engeldir.

O zaman kolektif öznenin ortak eylemliliklerle kendisini kurması hayli zor ve zaman alacak bir süreç olacaktır. Fakat bir kez oluştuğunda, eğitim sürecinin bir özgürleşme ve yetkinleşme alanı hâline gelmesi, demokratikleşmenin ve barışın önünü açacaktır.

Anadilinde Eğitim: Çocuk Hakları Hukuku ve Demokratikleşme Meselesi

Sema Aktaş-22 Şubat 2026

Anadilinde eğitimden mahrum bırakılan çocuklar, eğitim öğretime 3-0 geride başlamış olurlar. Ortaya çıkan eşitsizliğin somut sonuçları ise okula başlandığında öğretmenin söylediklerini anlamamaktan kaynaklı yetersizlik ve evindeki dili okulunda konuşamamanın verdiği kültürel değersizlik hissinin yaşanmasıdır. Kendini anadilinde ifade edemeyen çocuklarda kültürel aidiyetin oluşamamasıyla birlikte uyum sorunları ve akademik başarısızlık ortaya çıkmaktadır

Bir çocuk, annesinden öğrendiği masalları, ninnileri belleğinde taşıyarak okula başlar. İşte o bellek, çocuğun içine doğduğu kültürü; çocuğun anadilidir. Ve anadili, dünyayla kurduğu ilk bağ, ilk köprüdür. Ancak anadilinden yoksun eğitim almak zorunda kalan çocuklar, okul kapısından içeri adım attığında o köprüyü bırakmak zorunda kalır. Soruları içe gömülür, dersin adı sessizlik olur.

Anadilinde eğitim bir talep mi yoksa devredilemez bir hak mı?

Uluslararası hukuk açısından bu sorunun yanıtı nettir. Türkiye'nin taraf olduğu Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, çocuğun kültürel kimliğinin, dilinin ve aidiyetinin korunmasını güvence altına alır (m. 29 ve m. 30). Aynı şekilde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihadı, eğitim hakkının ayrımcılık yasağı ile birlikte değerlendirilmesi gerektiğini vurgular. Her çocuk kendisi olarak var olma hakkına sahiptir. Diliyle, kimliğiyle, belleğiyle...

Eğitim hakkı yalnızca okula kaydolabilme değil; eğit ve etkili erişim anlamına gelir. Bu çerçevede anadilinde eğitim meselesi, pedagojik bir tercih ya da kültürel bir ayrıcalık değil; eğitlik ilkesinin zorunlu sonucudur, devredilemez bir haktır.

Türkiye’de eğitim sistemi tek dil üzerinden yapılandırılmıştır. Biçimsel olarak herkes için “eğit” görünen bu model, fiiliyatta anadili farklı olan çocuklar açısından eğitsizlik üretmektedir.

Hukukta eğitlik, farklı durumda olanlara aynı muameleyi yapmak değil; dezavantajı ortadan kaldıracak düzenlemeleri hayata geçirmektir. Anadili farklı olan bir çocuğun, anlamadığı bir dilde eğitime başlaması, daha ilk günden dezavantajlı konuma itilmesi demektir. Bu durumu yaşıyan binlerce çocuğun anlattıklarına dayanarak yaşıyan zorlukları açıkça ifade etmek gerekir. Okulun ilk günü temel ihtiyacını eğitim dilinde ifade edemediğı için sınıf ortamında sorunlar yaşıyanması, kendini ifade edemeyen çocukların; eğitim dilini öğrenme sürecinde öğretmeni (anadilinde eğitimin temel insani bir hak olduğu düşüncesinden uzak bir eğitimci) tarafından küçümseyici söylem ve davranışlara maruz kalması, öğretmenlerin okulda ve okul çıkışı evlerinde anadillerinde konuşmayı yasaklamasıyla çocuğun evinde annesiyle konuşurken rahatsızlık duyması (ki bu rahatsızlık güven duygusunu zedeler, ev ile okul arasındaki hiyerarşıyi içten içe hissetmesine sebep olur), eğitim dilini okulun ilk senesinde yapısal olarak öğrense bile anlamsal kavrayışın sonraki yıllarda gerçekleşmesi sonucu akademik başarısının düşük olması, ölçme ve değerlendirme işlemleri sonucunda bu çocukların öğretmenlerce algı yetersizliğı gibi sıfatlarla tanımlanması ve gereken ilginin gösterilmemesiyle gözden çıkarılmış olmaları, öte yandan okulda yaşadığı bu olumsuzluklardan dolayı okula gitmek istemediğı için aile büyükleri tarafından okula zorla gönderilmesi gibi birçok olumsuz olay yaşıyanmıştır.

Anadilinde eğitimden mahrum bırakılan çocuklar, eğitim öğretime 3-0 geride başlamış olurlar. Ortaya çıkan eğitsizliğin somut sonuçları ise okula başlandığında öğretmenin söylediklerini anlamamaktan kaynaklı yetersizlik ve evindeki dili okulunda konuşamamanın verdiğı kültürel değersizlik hissinin yaşıyanmasıdır. Kendini anadilinde ifade edemeyen çocuklarda kültürel aidiyetin oluşamamasıyla birlikte uyum sorunları ve akademik başarısızlık ortaya çıkmaktadır. Anadilinde konuştuğı için ya da eğitim dilinde konuşurken aksanından dolayı akran zorbalığına hatta ötekileştirilmeye maruz kalan çocuk; içe kapanma, artan kaygı ve okula gitmekte zorlanma ile birlikte yaşadığı bu

sorunlar görmezden gelinen çocuk, okul terkine başlamaktadır. Bu tablo yalnızca pedagojik olarak ele alınmamalıdır. Yapısal bir hak ihlalinin de göstergesidir.

Kültürel Haklar ve Kolektif Boyut

Anadilinde eğitim, aynı zamanda kolektif bir kültürel haktır. Dilin kamusal eğitim alanından dışlanması, kültürel varlığın da sınırlandırılması anlamına gelir. Ev içinde yaşayan dilin okulda bastırılması, kamusal alan ile özel alan arasında hiyerarşik bir ayrım üretir.

Uluslararası hukukta azınlık hakları ve kültürel haklar, devletlerin pozitif yükümlülüklerini içerir. Yani devlet yalnızca yasaklamamakla değil; dilin korunması ve geliştirilmesi için aktif politika üretmekle yükümlüdür. Anadilinde eğitimin yokluğu, bu pozitif yükümlülüğün yerine getirilmediğini göstermektedir.

Demokratik, barışçıl ve çoğulcu bir toplumun temeli, özgür ve çoğulcu bir eğitim sistemidir. Bu ülkenin çocukları; Türk, Kürt, Arap, Laz, Ermeni, Süryani ya da başka kimliklerden olabilir. Her biri bu ülkenin eşit yurttaşlarıdır. Hiçbir çocuk kimliğinden, dilinden, kültüründen dolayı ötekileştirilemez. Demokratik toplumlarda dil çeşitliliği tehdit değil; zenginlik olarak kabul edilir. Anadilinde eğitimin tanınması, kimlik temelli çatışmaların çözümünde de önemli bir adımdır. Çocukların anadillerini kamusal alanda kullanabilmesi, çoğulcu yurttaşlık anlayışının gereğidir. Anadili tanınmayan bir çocuk için eğitim hakkı eksik kalır. Bu nedenle anadilinde eğitim hukuki, anayasal ve demokratik bir zorunluluktur.

İsyanımızla Direnişi, Direnişle Özgür ve Eşit Yaşamı Örüyoruz

Halide Türkoğlu-22 Şubat 2026

Biz kadınlar bu erkek egemen düzeni tanıyoruz. Savaşlara da bu savaşların cinsiyetçi yüzüne de isyan ediyoruz. Toplumsal barışın eşitlik ve özgürlük mücadelemizin teminatı olduğunu biliyoruz. Milliyetçiliğin, mezhepçiliğin, ırkçılığın kısılcığında hayatlarımız, doğamız, dillerimiz, inançlarımız, bedenlerimiz hedefte. Bu yozlaşmış, savaştan ve sömürüden beslenen düzeni tüm farklılıklarıyla yan yana gelen kadınların ısrarlı direnişi durdurabilir elbet

8 Mart kadın direnişinin enternasyonal bir tarihi ve günüdür. Her yıl kadınların ortak hafızası ve mücadelesiyle hakikatini koruyor. 8 Mart 1857’de bir tekstil fabrikasında katledilen kadınların o katliam gününden bugüne uzanan eşitlik ve özgürlük mücadelesi dünyadaki her kadını birleştiriyor. Açlığa, yoksulluğa, sömürüye, savaşa, yok sayılmaya, doğa talanına, cinsiyetçiliğe isyan; kadınların özgür, eşit ve sosyalist bir yaşam mücadelesidir. Direniş mirasıyla geçmişi, inşa gücüyle şimdisi, demokratik değişimin umudu ve kararlılığıyla geleceğin tahayyülüdür kadınların mücadelesi.

Yine biliyoruz ki 1857’de katliamı yapan sermaye-devlet bugün aynı zihniyetin maskeli erkekleriyle rollerini sürdürmektedir. Kapitalist modernitenin sömürü düzeni tüm coğrafyalarda kadınları hedef almaktadır. Bitmeyen savaşlarda ısrar eden sistem, cinsiyetçiliği çarkların dönmesinde temel bir erkek egemen ittifak olarak örgütlemektedir. 21. yüzyılda kadınların hafızası bu kirli yüzün maskelerini düşüren bir mücadeledir.

Bu erkek egemen dünyanın kadınları ve çocukları nasıl hedef aldığını Epstein dosyalarıyla bir kez daha gördük. İstismarın, tecavüzün, insan ticaretinin, katliamın dosyası... Epstein

davası sistemin içinde ne bir kusur ne de sadece münferit bir suçtur. Bu, bozuk ve yozlaşmış sistemin kendisidir. Erkek egemen düzenin katil, mafya, çete ve sömürü yüzünün sadece yer altında olmadığıdır. Yeryüzündeki gerçek sahibinin erkek-devlet-sermaye üçlüsünün kadın ve çocuklara yönelik istismar ve katliam düzeni olduğudur. “Bana bir şey olmaz.” diyen zihniyetin ve cezasızlık politikalarının günbegün nasıl işlediğinin; binlerce yıllık kastçı, katil erkeğin maskeleri, belgeleridir.

Biz kadınlar bu erkek egemen düzeni tanıyoruz. Savaşlara da bu savaşların cinsiyetçi yüzüne de isyan ediyoruz. Toplumsal barışın eşitlik ve özgürlük mücadelemizin teminatı olduğunu biliyoruz. Milliyetçiliğin, mezhepçiliğin, ırkçılığın kısılacında hayatlarımız, doğamız, dillerimiz, inançlarımız, bedenlerimiz hedefte. Bu yozlaşmış, savaştan ve sömürüden beslenen düzeni tüm farklılıklarıyla yan yana gelen kadınların ısrarlı direnişi durdurabilir elbet.

Bir tarafımızda yükselen kadınların öfkesi, direnişi ve başka bir dünya tahayyülü varken; diğer tarafımızda etrafımızı saran cinsiyetçiliğin karanlığı, kadın kırım ve kadınların haysiyetini hedef alan politikalar, devletler, çeteler ve sermaye var. Eşitsizliğin şiddeti derinleştirdiği, cinsiyetçiliğin ırkçılığın ruhu olduğu bu dünya düzeninde elbette ki biz kadınlar ısrarla başka bir dünya inşa etmek istiyoruz. Savaşların içinde ve çeperinde yeni bir yaşamı örmeye çalışıyoruz. Devletlerin baskı kısılacında, emperyalist güçlerin karanlık gölgelerinin topraklarımızın üzerine düştüğü yerde ve erkekliğin yüceltildiği toplumun içinde isyanlarımızla yaşamlarımızı savunuyoruz.

Kadın mücadelesinin kalbi bugün Rojava’da atmaktadır. Rojava sadece Kürt halkının özgürlük mücadelesi değildir. Kürt kadınları şahsında Ortadoğu’da ve dünyada kadın özgürlük ve eşitlik mücadelesinin kadın devrimidir. Bu devrim mirasını dünya kadın mücadelesinden aldığı gibi, Kürt kadın mücadelesi evrensel değerleriyle inşa ettiği yeni yaşam modelini dünya kadın mücadelesine 21. yüzyılda kazandırmıştır. Suriye’de cihadist bir HTŞ’linin Kürt kadın savaşçının örgülü saçlarını kesip sosyal medyada servis etmesi kadınların enternasyonel dayanışmasının örgüsüne çarpmıştır. Bu 8 Mart’ta kadınlar örgülü saçların direnişi ve enternasyonel mücadelesiyle yürümektedir. İran’da saç telinin isyanı olan Mahsa Amini’nin mezarı başında büyüyen öfkenin dile geldiği “Jin, Jiyan, Azadî”nin tüm dünya kadınlarının ortak sesi ve felsefesi olması gibi.

Çünkü biz kadınlar biliyoruz ki direnişimiz yeni bir yaşamı örecektir. Türkiye’de “aile yılı” adı altında kadın düşmanı politikaları ve sistematik bir şekilde yürütülen özel savaş

politikalarını teşhir ediyor, karşısında daha çok örgütlenerek yaşamlarımızı savunuyoruz. Her gün kadınların katledildiği, kaybettirildiği bir ülke kadınların ülkesi olamaz. Şüphesiz kadınların örgütlü mücadelesini birleştirmek demokratik bir ülkenin ve toplumun yolunu açacaktır. Kürt sorununun demokratik çözümünü erkek egemen iktidarların insafına bırakmamak için Sayın Öcalan'ın barış ve demokratik toplum çağrısı etrafında kadınların birleşik duruşu ve eylemi ortak geleceğin, demokratik ve özgür bir ülkenin inşasıdır.

Bu 8 Mart'a giderken biz kadınlar diyoruz ki:

“Emeğimizin sömürülmediği, ekmeğe ulaşmanın onurlu bir yaşam olduğu bir ülke istiyoruz.

Haklarımızın ve hayatlarımızın çalınmadığı, nefretin hedefi olmadığımız bir yaşam istiyoruz.

Toprağımızı, derelerimizi, ağaçlarımızı savaşın ve talanın vahşetine terk etmeyeceğiz. Barışın doğayı savunmak olduğunu, doğayı savunmanın yaşamı savunmak olduğunu biliyoruz.

Haklarımızın inkâr edilmesine karşı anadillerimizle, kimliklerimizle, inançlarımızla, tüm farklılıklarımızla birlikte varız.

Bu yüzden en yerelden özgürlüğün ve eşitliğin örüldüğü demokratik bir ülkeyi inşa etmek istiyoruz.

Bunun için mücadelemize gölge etmeyin; sizden başka bir ihsan istemiyoruz.”

İsyanımız kadar bu düzeni değiştirme gücüne sahibiz. Umudumuz mücadele tarihimiz, cesaretimiz ise bu düzeni bizden başka kimsenin değiştiremeyeceğidir. Biz kadınlar birbirimize inaniyor, birbirimizden güç alıyoruz. Bu 8 Mart'a giderken tüm dünya kadınlarının meydanlarda kalbi birbiri için atacak. Sözler, isyanlar kadınları birbirine bağlayacaktır.

Filistinli kadınlar ve Afganistan'da direnen kadınlar; Suriye'de rejimin kadın düşmanlığına karşı demokratik bir yaşamı örmek isteyen Alevi, Dürzi, Hristiyan, Süryani, Kürt ve Arap kadınlar; İran'da “Jin, Jiyan, Azadî” ruhuyla yaşamı geri almak isteyen kadınlar; Türkiye'de barış, eşitlik ve özgürlük için sokağa çıkan kadınlar bu 8 Mart'ta ortak geleceklerini birbiriyle dayanışarak örüyor. Ortadoğu'da yükselen kadın mücadelesini boğmak isteyen kapitalist güçlerin otoriter, muhafazakâr, cinsiyetçi rejimlerine karşı Latin Amerika'dan Avrupa'ya, Asya'dan Afrika'ya kadınlar bu sistemi ifşa ediyor. Enternasyonal mücadelemiz küresel erkek egemen ittifakların korkusu olmaya devam ediyor.

DEM Parti Kadın Meclisi olarak “İsyanımızla direnişi, direnişle özgür ve eşit yaşamı örüyoruz” şiarıyla gece gündüz sokaklardayız, mahallelerdeyiz, yürüyüşlerdeyiz. Çünkü biz bu düzeni değiştirmek istiyoruz. Tüm kadınlara çağrımızdır: Gelin, hep birlikte isyanımızı, direnişimizi meydanlarda özgür ve eşit bir yaşam için birleştirelim.

Yaşasın 8 Mart!

Yaşasın birleşik kadın mücadelemiz!

Jin, Jiyan, Azadî